

การออกแบบนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางสังคม*

DESIGNING INNOVATIONS TO ENHANCE SOCIAL EMPOWERMENT

พระครูสุตสารบัณฑิต (จันทน์ ฌมโผ)¹, พระมหาเกริกเกียรติ นิลุตติเมธี (ไพศาลเจริญลาภ)²
และ พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)³

Phrakrusutasarabundit (Jumnong Pompai)¹, Phramaha Koekkiad Niruttimatee (Phaisancharoenlap)²
and Phramaha Ampol Dhanapaño (Chaisaree)³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: ampol.cha@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2567; วันที่แก้ไขบทความ 15 ธันวาคม 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 20 ธันวาคม 2567

Received 5 November 2024; Revised 15 December 2024; Accepted 20 December 2024

บทคัดย่อ

การออกแบบนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมเป็นกระบวนการที่เน้นการสร้างเครื่องมือหรือแนวคิดใหม่ที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยมุ่งหวังที่จะส่งเสริมการเชื่อมโยงและสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนในสังคม การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมสามารถช่วยเสริมสร้างความสามารถของบุคคลและชุมชนให้เติบโตและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การศึกษานี้นำเสนอการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือหรือกลยุทธ์ใหม่ที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมทั้งในระดับบุคคลและชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมในระยะยาว

คำสำคัญ: นวัตกรรม, ศักยภาพทางสังคม, การพัฒนา, ความร่วมมือ, ชุมชน

* พระครูสุตสารบัณฑิต (จันทน์ ฌมโผ), พระมหาเกริกเกียรติ นิลุตติเมธี (ไพศาลเจริญลาภ) และ พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี). (2567). การออกแบบนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางสังคม. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 1(6), 46-53.

Phrakrusutasarabundit (Jumnong Pompai), Phramaha Koekkiad Niruttimatee (Phaisancharoenlap) and Phramaha Ampol Dhanapaño (Chaisaree). (2024). Designing Innovations to Enhance Social

Empowerment. Journal of Social Sciences Innovations, 1(6), 46-53.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2024.29>

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

Abstract

The design of innovations to enhance social capacity is a process focused on creating new tools or concepts that can sustainably improve individuals' quality of life within a society. The goal is to promote connection and cooperation among different groups in society. The appropriate use of technology and innovation can help enhance the capabilities of individuals and communities, allowing for growth and development in a positive direction. This study presents the design and development of new tools or strategies that enhance social capacity at both the individual and community levels, strengthening society in the long term.

Keyword: Innovation, Social capacity, Development, Cooperation, Community

บทนำ

การออกแบบนวัตกรรมในบริบททางสังคมหมายถึงการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือแนวทางใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในสังคม และมีผลกระทบในเชิงบวกต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของสังคมโดยรวม โดยเฉพาะในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การออกแบบนวัตกรรมในบริบทนี้ไม่จำกัดเพียงแค่การพัฒนา ทางเทคโนโลยี แต่รวมถึงการออกแบบนโยบาย การพัฒนาเครือข่ายทางสังคม หรือการใช้ ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น (Brown, T., 2009)

ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การ ออกแบบนวัตกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการปรับตัวของสังคมและเสริมสร้างศักยภาพทาง สังคม เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลและบริการต่าง ๆ หรือ การออกแบบโครงการที่มีผลกระทบในเชิงบวกต่อชุมชน การพัฒนานวัตกรรมในลักษณะนี้จะ ช่วยให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ (OECD, 2015)

ทำไมการออกแบบนวัตกรรมถึงสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพทางสังคม? คำถามนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมในการตอบสนองต่อความต้องการทางสังคม การ ออกแบบนวัตกรรมสามารถช่วยแก้ไขปัญหาทางสังคม เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การ

วิจัยในเรื่องนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาว่านวัตกรรมใดบ้างที่สามารถมีบทบาทในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน และการพัฒนาผู้คนและชุมชนให้มีศักยภาพในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอแนวทางและกระบวนการที่สามารถช่วยเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมผ่านนวัตกรรม โดยการศึกษาและวิเคราะห์วิธีการออกแบบนวัตกรรมในเชิงสังคมที่มีประสิทธิภาพ การนำเสนอกรณีศึกษาจากทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีการนำแนวคิดการออกแบบนวัตกรรมไปใช้ในบริบททางสังคมและการวัดผลกระทบที่เกิดขึ้นจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงบทบาทและประโยชน์ของนวัตกรรมในการเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมในเชิงปฏิบัติ

การนำเสนอนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของสังคมจะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างสังคมที่มีความยั่งยืนและเท่าเทียม โดยการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและบุคคลในสังคม

บทความนี้จะเน้นถึงความสำคัญของการออกแบบนวัตกรรมในบริบททางสังคม การออกแบบนวัตกรรมไม่เพียงแต่มีผลในด้านเศรษฐกิจหรือเทคโนโลยี แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพทางสังคม โดยการนำเสนอกระบวนการและแนวทางในการออกแบบนวัตกรรมที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคม

แนวคิดพื้นฐาน

คำว่า "นวัตกรรม" (Innovation) หมายถึงกระบวนการหรือผลลัพธ์ของการคิดค้นและพัฒนาแนวคิด ผลิตภัณฑ์ หรือบริการใหม่ ๆ ที่สามารถแก้ปัญหาหรือสร้างประโยชน์ในแง่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยการออกแบบหรือพัฒนาให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้คน หรือสังคมในแง่ต่าง ๆ นอกจากนี้ นวัตกรรมยังสามารถเป็นการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสามารถแยกประเภทของนวัตกรรมได้เป็นหลายประเภท เช่น (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ, 2560)

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation): การพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณสมบัติพิเศษหรือคุณค่าเพิ่มที่ตอบโจทย์ผู้ใช้

2. นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation): การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทำงานหรือวิธีการผลิตที่สามารถทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. นวัตกรรมองค์กร (Organizational Innovation): การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างหรือวิธีการจัดการภายในองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

4. นวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation): การพัฒนาแนวคิดหรือแนวทางใหม่ๆ ที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาทางสังคม เช่น การปรับปรุงระบบการศึกษา การดูแลสุขภาพ หรือการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มต่าง ๆ

ศักยภาพทางสังคม

ศักยภาพทางสังคม (Social Capital) หมายถึงทรัพยากรที่เกิดจากการเชื่อมโยงทางสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีและการร่วมมือกันในกลุ่มคน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม ศักยภาพทางสังคมสามารถวัดได้จากหลายตัวชี้วัด เช่น

1. **การพัฒนาความร่วมมือทางสังคม** ความสามารถในการทำงานร่วมกันในกลุ่มคน เช่น การจัดกิจกรรมชุมชน หรือการแก้ไขปัญหาสังคมร่วมกัน

2. **การแก้ปัญหาสังคม** การพัฒนาโซลูชันใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม เช่น การลดความยากจน หรือการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการ

3. **การเสริมสร้างความเท่าเทียม** การเพิ่มโอกาสให้ทุกคนในสังคมได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเท่าเทียม เช่น การสนับสนุนผู้ด้อยโอกาส การจัดการศึกษาให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

การเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมมีผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมในระยะยาว โดยช่วยเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันและความร่วมมือในสังคม ซึ่งจะเป็พื้นฐานที่ดีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคม

บทบาทของนวัตกรรมในสังคม

นวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางสังคม เพราะมันสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมายในด้านต่าง ๆ ของสังคม เช่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการปัญหาสังคม หรือการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน ผ่านการสร้างสรรค์โซลูชันใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อปัญหาของสังคม

การเชื่อมโยงระหว่งนวัตกรรมและการพัฒนาทางสังคมคือการใช้กระบวนการสร้างสรรค์ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและปัญหาที่มีอยู่ในสังคม การพัฒนาโครงการนวัตกรรมทางสังคม เช่น การออกแบบโปรแกรมช่วยเหลือผู้สูงอายุหรือการสนับสนุนการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ เป็นตัวอย่างที่แสดงถึงบทบาทของนวัตกรรมในการสร้างความ

เปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม การออกแบบนวัตกรรมดังกล่าวสามารถเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมได้โดยการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้คนและลดช่องว่างความไม่เท่าเทียม

กล่าวโดยสรุปแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับนวัตกรรมและศักยภาพทางสังคมชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมในด้านต่าง ๆ ที่สามารถแก้ปัญหาทางสังคมและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและสังคมโดยรวม นวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ หรือแม้แต่นวัตกรรมทางสังคม มีบทบาทในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกที่มีผลกระทบที่ยั่งยืนต่อการพัฒนาสังคมและเสริมสร้างความร่วมมือ ความเท่าเทียม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคนในสังคม

กระบวนการออกแบบนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางสังคม

การระบุปัญหาทางสังคมเป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการออกแบบนวัตกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นการค้นหาประเด็นหรือปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม ปัญหาทางสังคมที่ต้องการการแก้ไขอาจมีหลายรูปแบบ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ การขาดการศึกษา หรือการขาดการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ (Phills, J. A., & Deiglmeier, K., 2008)

วิธีการค้นหาปัญหาทางสังคมสามารถทำได้โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น

- 1. การสำรวจและสัมภาษณ์** การสอบถามข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายหรือชุมชนเกี่ยวกับปัญหาที่พวกเขาเผชิญ
- 2. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ** การใช้ข้อมูลสถิติจากแหล่งต่าง ๆ เช่น รายงานของภาครัฐหรือองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อระบุแนวโน้มและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
- 3. การทำงานร่วมกับชุมชน** การมีส่วนร่วมของชุมชนในการระบุปัญหาทางสังคม โดยการใช้แนวทางการสนทนาหรือเวิร์กช็อปเพื่อให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

การพัฒนานวัตกรรม

หลังจากระบุปัญหาทางสังคมได้แล้ว ขั้นตอนถัดไปคือการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถตอบโจทย์การเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมได้ การพัฒนานวัตกรรมอาจเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือการปรับปรุงแนวทางที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น โดยสามารถทำได้ผ่านหลายวิธีการ เช่น

1. การใช้เทคโนโลยี เทคโนโลยีสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาทางสังคม เช่น การใช้แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อช่วยให้ผู้คนเข้าถึงข้อมูลและบริการที่จำเป็น

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เช่น การพัฒนาเครื่องมือที่สามารถช่วยเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล

3. การออกแบบกระบวนการใหม่ ๆ การพัฒนากระบวนการทำงานหรือแนวทางใหม่ ๆ ที่สามารถช่วยแก้ปัญหาหรือปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาที่มีอยู่ เช่น การออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เข้าถึงได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การทดสอบและปรับปรุง

หลังจากการพัฒนานวัตกรรมแล้ว จำเป็นต้องมีการทดสอบและประเมินผลจากนวัตกรรมเพื่อให้แน่ใจว่ามันสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทดสอบและประเมินผลอาจรวมถึงขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบภาคสนาม การนำโครงการหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ไปทดสอบในสภาพแวดล้อมจริง โดยมีการเก็บข้อมูลจากผู้ใช้หรือกลุ่มเป้าหมายเพื่อประเมินผล

2. การประเมินผลทางสังคม การวัดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนวัตกรรม เช่น การวัดผลในด้านความเท่าเทียม การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

3. การปรับปรุง การนำผลการทดสอบมาปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาทางสังคมได้ดียิ่งขึ้น เช่น การเพิ่มฟีเจอร์ในแอปพลิเคชัน หรือการปรับกระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปกระบวนการออกแบบนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางสังคม เริ่มต้นจากการระบุปัญหาทางสังคมที่ต้องการการแก้ไข ซึ่งจะช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ชัดเจนในปัญหาที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นต้องพัฒนานวัตกรรมที่สามารถตอบโจทย์และแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้เทคโนโลยี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือการออกแบบกระบวนการใหม่ ๆ และสุดท้ายจำเป็นต้องมีการทดสอบและปรับปรุงเพื่อให้แน่ใจว่านวัตกรรมนั้นสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมที่ดีและยั่งยืน

การประเมินผลกระทบของนวัตกรรม

การประเมินผลกระทบของนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการตรวจสอบว่านวัตกรรมที่ถูกออกแบบมาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมสามารถสร้างผลลัพธ์ที่มีความหมายและยั่งยืนหรือไม่ การประเมินผลกระทบนี้สามารถทำได้ในหลายมิติ เช่น การวัดผลกระทบในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ผู้พัฒนานวัตกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่า นวัตกรรมนี้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้งานจริงหรือไม่ (R. H. W., 2017)

การประเมินผลกระทบของนวัตกรรมสามารถทำได้ในหลายระดับ เช่น การประเมินผลกระทบเบื้องต้น การประเมินผลระยะสั้น หรือการประเมินผลระยะยาว ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนวัตกรรมในบริบทที่หลากหลาย

ขั้นตอนการประเมินผลกระทบ

การประเมินผลกระทบของนวัตกรรมมักจะมีขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้

1. **การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน:** เพื่อให้การประเมินมีความชัดเจนและตรงประเด็น การกำหนดตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลกระทบได้ เช่น การพัฒนาโอกาสทางการศึกษา การเสริมสร้างความเท่าเทียมทางสังคม หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน

2. **การเก็บข้อมูล:** การใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการเก็บข้อมูลเชิงสถิติ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของนวัตกรรม

3. **การวิเคราะห์ข้อมูล:** การนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เพื่อประเมินผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น การเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้ นวัตกรรม การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ หรือการประเมินความยั่งยืนของผลลัพธ์

4. **การรายงานผลและการปรับปรุง:** หลังจากได้ผลการประเมินแล้ว การรายงานผลให้กับผู้เกี่ยวข้อง และการใช้ข้อมูลที่ได้ในการปรับปรุงหรือปรับแก้นวัตกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กล่าวโดยสรุปการประเมินผลกระทบของนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่จำเป็นในการตรวจสอบความสำเร็จและความเหมาะสมของนวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้น การประเมินนี้ช่วยให้สามารถมองเห็นภาพรวมของผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถช่วยในการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของสังคมได้อย่างยั่งยืน

สรุป

การประเมินผลกระทบของนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการตรวจสอบว่า นวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นมีผลกระทบที่มีความหมายและยั่งยืนต่อสังคมและผู้ใช้หรือไม่ การประเมินผลกระทบสามารถทำได้ในหลายมิติ เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ว่านวัตกรรมนี้มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาหรือเสริมสร้าง ศักยภาพทางสังคมอย่างแท้จริง กระบวนการประเมินผลกระทบประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ และการรายงานผลการประเมินเพื่อใช้ในการปรับปรุงนวัตกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมิน นี้ช่วยให้เข้าใจถึงผลกระทบของนวัตกรรมในระยะสั้นและระยะยาว พร้อมทั้งสามารถนำข้อมูล ที่ได้มาปรับใช้ในการพัฒนานวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการตอบโจทย์ทาง สังคมได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ. (2560). *รายงานการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา นวัตกรรมทางสังคมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน.

Brown, T. (2009). *Change by design: How design thinking creates new alternatives for business and society*. Harper Business.

OECD. (2015). *The Innovation Imperative: Contributing to Productivity, Growth and Well-Being*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Phills, J. A., & Deiglmeier, K. (2008). Rediscovering social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6(4), 34-43.

R. H. W. (2017). "Evaluating the Impact of Social Innovation." *Journal of Social Innovation and Development*, 3(2), 56-65.